

ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

М. Б. КУЛАКОВА

*Інститут розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)
exhibition@i.ua*

У статті проаналізовано розвиток молочного скотарства в Україні та частково висвітленні світові тенденції у виробництві молока. Проаналізовано показники продуктивності корів та їх динаміку. З'ясовано, що незважаючи на зменшення поголів'я корів, загальна продуктивність стада росте і впливає на обсяг виробництва молока. В статті розглядається якість молока коров'ячого в залежності від виробника. Наведені заходи, які дозволять виробникам молока підвищити надої і якість та завдяки цьому стати більш конкурентоспроможними.

Ключові слова: виробництво молока, управління, поголів'я, надій, корови

MILK PRODUCTION IN UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS

M. B. Kulakova

Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets of NAAS (Chubynske, Ukraine)

The article has been analyzed the development of dairy cattle breeding in Ukraine and partly coverage of world trends in milk production. The indexes of productivity of dairy cows and their dynamics are analyzed. It has been found that despite the decrease in the number of cows, the total productivity of the herd is increasing and affects the volume of milk production. The article is considered the quality of cow's milk, depending on the producer. These measures will allow milk producers to increase their milk yield and quality and thereby become more competitive.

Keywords: milk production, management, livestock, milk yield, cows

ПРОИЗВОДСТВА МОЛОКА В УКРАИНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

М. Б. Кулакова

Інститут розведення і генетики животних імені М.В. Зубця НААН (Чубинське, Україна)

В статтє проаналізовано розвитие молочного скотоводства в Україні и частично освещены мировые тенденции в производстве молока. Проаналізованы показатели производительности коров и их динамика. Установлено, что несмотря на уменьшение поголовья коров общая продуктивность стада растет и влияет на объем производства молока. В статтє рассматривается качество молока коровьего в зависимости от производителя. Приведены мероприятия, которые позволят производителям молока повысить надои и качеств, и благодаря этому стать более конкурентоспособными.

Ключевые слова: производство молока, управление, поголовье, надой, коровы

Вступ. Молочні продукти відносяться до категорії товарів, які мають сталий попит і замінити їх іншими не можна. З огляду на це, молочна галузь займає важливе місце в економіці держави по забезпеченню населення продуктами харчування першої необхідності за належного рівня молочної продуктивності наявного поголів'я молочних стад [1].

Україна вважається аграрною країною. Виробництво конкурентоспроможної продукції забезпечує збагачення і процвітання країни. Для вдалої співпраці та вільного переміщення продукції на європейські ринки аграрний сектор України постійно розвивається. Виробники експортно-орієнтованої продукції повинні чітко дотримуватись нормативних вимог, чинних в Європейському Союзі. За даними статистики загальний експорт товарів в країни ЄС в 2016 році становив 13496283,2 тис. дол. США. Серед 21 виду товарів експорт живих тварин

як продукції тваринництва становить лише 176305,6 тис. дол. США, а молоко та молочні продукти – 92401,5 тис. дол США.

Функціонування та розвиток молочної галузі на сьогодні знаходиться у складній ситуації (на етапі змін). На даний момент, господарства зменшують поголів'я, що приводить до критичного зменшення збору молока, що зумовлює збільшення ціни.

Дослідження питань виробництва молока, аналіз продуктивності поголів'я корів, ринки збуту та методи підвищення виробництва в своїх працях досліджували такі науковці як Х. З. Махмудов [1], М. К. Пархомець [2], А. В. Білуняк [3], М. М. Ільчук [4], Ю. О. Васютинська [5].

Матеріали та методи досліджень. В процесі дослідження проводився порівняльний аналіз даних державної служби статистики за період 15 років. Метою було прослідкувати зміни чисельності поголів'я корів, виробництва молока та надоїв в господарствах. Розглянути напрямки роботи для збільшення продуктивності даного напрямку.

Результати досліджень. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) в кожній п'ятій країні світу зосереджене виробництво молока із тенденцією до незначного збільшення. Так, якщо згідно статистики у 2008 році світовий обсяг виробництва молока становив 692,7 млн. т., то в 2014 та 2016 роках він дорівнював 793,7 і 817,2 млн. т, відповідно на 14,5 та 17,9% більше, ніж в 2008 році. У 2016 році Україна в загальному рейтингу виробників молока посіла 11 місце, відповідно питома вага становила 1,5–1,7%, тоді як питома вага Франції, як однієї з провідних країн виробників молочної продукції, становила 3,75% [6, 7].

За даними ФАО в країнах Європи в 2016 році обсяг виробництва молока майже не зріс і становив 0,6% порівняно з 2015 роком. Такий малий відсоток зумовлений тенденцією до скорочення поголів'я корів в країнах Європейського Союзу (ЄС). Хоча за прогнозами ФАО, в 2017 році у країнах ЄС, незважаючи на скорочення поголів'я корів, очікується збільшення надходження молока переробним підприємствам на 0,5% [8].

За даними статистики в Україні на 1 січня 2017 року чисельність корів в усіх категоріях господарств була понад 2,1 млн. гол., що становить 38% від поголів'я корів в порівнянні з 2000 роком (табл. 1). В зв'язку з чим валовий надій за період від 2000 до 2017 рр. зменшився майже на 20%.

1. Поголів'я корів та динаміка надоїв виробництва та споживання молока

Показник	Рік									До попереднього року % 2017 до 2000
	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Поголів'я корів на 1 січня, тис. голів	5431,0	2736,5	2631,2	2582,2	2554,3	2508,8	2262,7	2166,6	2108,9	38%
Середній річний удій молока, кг	2359	4082	4174	4361	4446	4508	4644	4735	4897,6	207%
Виробництво молока, тис. т	12657,9	11248,5	11086	11377,6	11488,2	11132,8	10615,4	10381,5	10328,6	82%
Виробництво молока на одну особу, кг	257,4	245,2	242,5	249,5	252,5	258,9	247,8	243,3	243,3*	94%
Споживання молока на 1 особу в рік, кг	199,1	206,4	204,9	214,9	220,9	222,8	209,9	209,5	209,5*	105%

Джерело: Складено за даними Державної служби статистики України [9, 10].

* – дані не оновлені.

Зменшення валового збору молока зумовило зменшення виробництва молока на одну особу на 6%. Хоча воно і задовольняє низький попит. В 2017 році споживання молока на одну особу становило 209,5 кг/рік або 55,1% на одну особу від встановленої норми 380 кг/рік. Такий низький рівень споживання молока та молочних продуктів можна пояснити зростанням цін та низькою платоспроможністю населення. Про що свідчить діаграма, наведена нижче.

Рис. 1. Залежність споживання молока від ціни реалізації за 1 тону.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [9].

Один із важливих показників продуктивності стада є середньорічний надій молока, який на 1 січня 2017 р. становив 4897,6 кг на одну корову в рік, що в два рази більше порівняно з 2000 роком. Таке збільшення надоїв є наслідком поліпшення генетичного потенціалу сучасних молочних та молочно-м'ясних порід великої рогатої худоби, удосконалення годівлі та утримання поголів'я, а також роботи менеджменту господарств.

При аналізі даних про виробництво молока, особливо при порівняльному аналізі, продуктивності корів по фермах, господарствах та їх групах, важливо знати не тільки його кількість, але й якість. Одним з найважливіших показників якості молока є його гатунок та жирність. Чим вища жирність молока, тим більше різної продукції можна одержати при його переробці [11].

За даними статистики переробні підприємства в 2016 та 2017 році закупили молоко екстра, вищого та першого гатунку у підприємствах виробниках молока з відповідним відсоток питомої ваги 13,8%, 36,4%, 43,0% та 15,5%, 35,8%, 39,3% відповідно (табл. 2), тоді як у господарствах населення питома вага молока гатунку екстра та вищого по 0,1%. Відповідно жирність молока від корів, які утримуються на сільськогосподарських підприємствах вища.

Збільшення обсягів виробництва та інвестиції дозволять забезпечити прогрес цієї важливої галузі. Для цього потрібно працювати в таких напрямках: селекційно-племінна робота, яка включає в себе оптимізацію структури стада, поліпшення породних якостей тварин та формування стада племінної худоби молочного напрямку, власне відтворення молочного стада та закупівля племінного молодняка; кормова база: покращення якості кормів, збалансованість; технології утримання та обслуговування тварин: заміна морально-застарілого обладнання, лабораторне обладнання; нові засоби механізованого доїння; кадрова політика: підвищення рівня кваліфікації, конкурентоспроможна заробітна плата, підтримка молодих кадрів; державна

підтримка: кредитування під мінімальний відсоток, державна система страхування виробників, підтримка середнього та малого виробника.

2. Якість молока коров'ячого незбираного, яке надійшло на переробні підприємства

	Підприємства		Населення	
	2017	2016	2017	2016
Маса молока коров'ячого сирого, т	1951300	1853086	985408	972483
У перерахунку на молоко сире встановленої базисної жирності, т	2053887	1938866	1004436	986894
За гатунками:				
екстра	318340	267146	377	43
питома вага%	15,5	13,8	0,1	0,0
вищого гатунку	735358	705287	1186	493
питома вага, %	35,8	36,4	0,1	0,1
I гатунок	809859	834686	90341	90598
питома вага, %	39,3	43,0	9,0	9,2
II гатунок	184706	126101	875959	844978
питома вага, %	9,0	6,5	87,2	85,6
негатункованого	5624	5646	36573	50782
питома вага, %	0,3	0,3	3,6	5,1
Масова частка у купленому молоці коров'ячому сирому, %:				
жиру	3,58	3,56	3,47	3,45
білка	3,07	3,05	2,94	2,93

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [9].

Зазначені фактори: оптимізація структури стада, кормова база, технології утримання та обслуговування, робота менеджменту, підтримка на рівні держави формують ринок молока та молокопродуктів. Завдяки чому ринок буде розвиватись та знаходитись на якісно-новому рівні, що характеризується досягненням цілей розвитку, зростанням показників виробництва молока і молочних продуктів, конкурентоспроможності товаровиробників та якнайповніше задоволення потреб населення в молоці і молочних продуктах [12].

З огляду на те, що Україна поступово інтегрується до внутрішнього ринку ЄС можлива лише за умови виробництва з безперечним дотриманням нормативних вимог, чинних в Європейському Союзі [14]. Тому необхідно вчасно передбачати зміни, що відбуваються не тільки на європейському, а й на світовому ринку молока, проводити національну аграрну політику щодо розвитку ринку молока з урахуванням принципів і прикладу розвитку економічно успішного європейського ринку молока та молокопродуктів, де пропозиція формується відповідно до попиту та ринкового ціноутворення [8].

Висновок. Розвиток молочного скотарства є одним із факторів продовольчої безпеки держави. Виробниками високоякісного молока екстра та вищого гатунку є сільськогосподарські підприємства, які виробляють основну масу молока, незважаючи на постійне зменшення поголів'я, завдяки високопродуктивним коровам. Показники якості - жирність та білок - залежать від породи, віку тварин, умов утримання, годівлі, складу кормів. На даний момент зменшується попит, а разом з ним і виробництво. Щоб наблизити галузь до високих виробничо-економічних параметрів потрібно збалансувати ці дві величини: шляхом збільшення надоїв, використання сучасних технологій у годівлі, утриманні та застосуванні новітніх маркетингових заходів. Сукупність дії зазначених інструментів визначатиме рівень конкурентоспроможності, ефективності та перспективи розвитку ринку виробництва молока в Україні, встановлення ринкової рівноваги між попитом і пропозицією. Тому важливо звертати увагу саме на сільськогосподарські підприємства з виробництва молока і підвищувати їх продуктивність.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Махмудов, Х. З. Ефективність виробництва молока: аналіз сучасного стану та шляхи розвитку / Х. З. Махмудов, А. С. Олійник // Агросвіт. – 2013. – № 9. – С. 9–12.

2. Пархомець, М. К. Методологія аналізу ефективності функціонування регіонального молокопродуктивного підкомплексу АПК / М. К. Пархомець // Наукові записки : збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – № 9. – С. 76–82.

3. Білуняк, А. В. Досвід країн світу у споживанні та функціонуванні ефективних каналів збуту худоби й тваринницької продукції / А. В. Білуняк // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 147–152.

4. Ільчук, М. М. Економічні напрямки ефективного функціонування молокопродуктивного підкомплексу України : автореф. дис. ... д-ра екон. Наук : спец. 08.07.02 / М. М. Ільчук; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – Київ, 2004. – 36 с.

5. Васютинська, Ю. О. Шляхи розвитку молочної галузі України / Ю. О. Васютинська // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 166–171.

6. Прогноз: світове виробництво молока [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agroportal.ua/ua/news/mir/prognoz-mirovove-proizvodstvo-moloka-neskolko-vyrastet/>.

7. Прогноз розвитку тваринництва у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.avm-ua.org/uk/post/prognoz-rozvitku-tvarinnictva-u-2017-roci?milku=1>.

8. Тивончук, С. В. Розвиток ринку виробництва молока в Україні в контексті євроінтеграційних процесів / С. В. Тивончук, Я. О. Тивончук, Т. П. Павлоцька // Економіка АПК. – 2017. – № 4. – С. 25–31.

9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. Тваринництво України. 2013 : стат. збірник / Державний комітет статистики України ; за ред. О. М. Прокопенко. – К. : Держстат України, 2014. – 156 с.

11. Основи статистики сільського господарства : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubooks.com.ua/books/000239/inx33.php>.

12. Мамчур, В. А. Інституційно-економічний механізм розвитку ринку молока і молокопродуктів / В. А. Мамчур // Економіка АПК. – 2017. – № 4. – С. 41–49.

13. Ткачук, С. П. Розвиток ринку молока та молокопродуктів України в умовах його адаптації до вимог Європейського Союзу / С. П. Ткачук // Біоресурси і природокористування. – 2015. – Т. 7, № 1/2. – С. 145–151.

14. Крисанов, Д. Ф. Інтеграція аграрного сектору України до внутрішнього ринку Європейського Союзу / Д. Ф. Крисанов // Економіка АПК. – 2016. – № 9. – С. 68–78.

15. Мамчур, В. А. Інституціональний капітал як конструктор розвитку аграрного ринку / В. А. Мамчур // Економіка АПК. – 2016. – № 5. – С. 93.

REFERENCES

1. Mahmudov, H. Z., and A. S. Oliinyk. 2013. Efektyvnist vyrobnytstva moloka: analiz suchasnoho stanu ta shliakhy rozvytku – Efficiency of milk production: analysis of current state and ways of the development. *Agrosvit – Agroworld*. 9:9–12 (in Ukrainian).

2. Parkhomets, M. K. 2001. Metodolohiia analizu efektyvnosti funktsionuvannia rehionalnoho molokoproduktyvnoho pidkompleksu APK. Naukovi zapysky : Zbirnyk naukovykh prats kafedry ekonomichnoho analizu Ternopilskoi akademii narodnoho hospodarstva. – Methodology of analysis of the efficiency of regional milk production subcomplex of agroindustrial complex. Scientific notes: Collection of scientific works of the Department of Economic Analysis of the Ternopil Academy of National Economy. *Ekonomichna dumka – Economic Thought*. 9:76–82 (in Ukrainian).

3. Biluniak, A. V. 2010. Dosvid krain svitu u spozhyvanni ta funktsionuvanni efektyvnykh kanaliv zbutu khudoby u tvarynnytskoi produktsii – The world's experience in the consumption and functioning of efficient livestock and livestock marketing channels. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 12:147–152 (in Ukrainian).

4. Ilchuk, M. M. 2004. Ekonomichni napriamky efektyvnoho funktsionuvannia molokoproduktyvnoho pidkompleksu Ukrainy: avtoreferat dysertatsiia doktora ekonomichnykh nauk. – Economic directions of efficient functioning of milk production subcomplex of Ukraine: dissertation of the doctor of economic sciences. *Natsionalnyi naukovyi tsentr "Instytut ahrarnoi ekonomiky" – National Science Center "Institute of Agrarian Economics"*. 36 (in Ukrainian).

5. Vasiutynska, Yu. O. 2012. Shliakhy rozvytku molochnoi haluzi Ukrainy – Ways of development of the dairy industry of Ukraine. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 1:166–171 (in Ukrainian).

6. Prohnoz: svitove vyrobnytstvo moloka – Forecast: global milk production [Elektronnyy resurs]. – Access mode : [http:// agroportal.ua/ua/news/mir/prognoz-mirovoe-proizvodstvo-molokaneskolko-vyrastet/](http://agroportal.ua/ua/news/mir/prognoz-mirovoe-proizvodstvo-molokaneskolko-vyrastet/) (in Russian).

7. Prohnoz rozvytku tvarynnytstva u 2017 rotsi – Forecast of livestock development in 2017 [Elektronnyy resurs]. – Access mode : [http:// www.avm-ua.org/uk/post/prognoz-rozvitku-tvarinnictva-u-2017-roci?milkua=1](http://www.avm-ua.org/uk/post/prognoz-rozvitku-tvarinnictva-u-2017-roci?milkua=1) (in Ukrainian).

8. Tivonchuk, S. V., Y. O. Tivonchuk, and T. P. Pavlocka. 2017. Rozvytok rynku vyrobnytstva moloka v Ukraini v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv – Development of the milk production market in Ukraine in the context of European integration processes. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 4:25–31 (in Ukrainian).

9. 2018. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine [Elektronnyy resurs]. – Regim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).

10. Prokopenko, O. M. 2013. Tvarinnictvo Ukraini – Animal production of Ukraine. *Statistichnyi zbirnik – Statistikal yearbook*. 26:156 (in Ukrainian).

11. Osnovy statystyky silskoho hospodarstva – Basics of agricultural statistics [Elektronnyy resurs]. – Access mode : <http://ubooks.com.ua/books/000239/inx33.php>.

12. Mamchur, V. A. 2017. Instytutsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku rynku moloka i molokoproduktiv – institutional and economic mechanism of the dairy product market. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 4:41–49 (in Ukrainian).

13. Tkachuk, S. P. 2015. Rozvytok rynku moloka ta molokoproduktiv Ukrainy v umovakh yoho adaptatsii do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu – Development of the milk and milk products market of Ukraine in conditions of its adaptation to the requirements of the European Union. *Bioresursi i prirodokoristuvannya – Bioresources and nature management*. 1/2:145–151 (in Ukrainian).

14. Krysanov, D. F. 2016. Intehratsiia ahrarnoho sektoru Ukrainy do vnutrishnoho rynku Yevropeiskoho Soiuzu – Integration of the agrarian sector of Ukraine in the internal market of European Union. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 9:68–78 (in Ukrainian).

15. Mamchur, V. A. 2016. Intytutsionalnyi kapital yak konstruktor rozvytku ahrarnoho rynku – Institutional capital as a constructor of agrarian market development. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*. 5:93 (in Ukrainian).

УДК 636.32/.38.033.06

МЯСНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ЦИГАЙСКИХ ОВЕЦ И ИХ ПОМЕСЕЙ С ПОРОДОЙ БЕНТХАЙМЕР

П. И. ЛЮЦКАНОВ, О. А. МАШНЕР

Научно-практический институт биотехнологий в зоотехнии и ветеринарной медицине (Максимовка, Молдова)

liutskanov@mail.ru

Статья посвящена изучению мясной продуктивности помесных баранчиков первого поколения ♀Цигай x ♂Бентхаймер в сравнении с цигайскими местной популяции. Проведено контрольное выращивание баранчиков с последующим убоем в 6-месячном возрасте. Взяты промеры туш и рассчитаны индексы. Для расчета коэффициента мясности и получения средней пробы мяса с целью изучения его химического состава была проведена сортовая разрубка с обвалкой правых полутуш от всех забитых баранчиков. У помесных баранчиков